

chaci; ac *Hazaris*, *Habeducyonis*. Finis nullus foret, si omnia persequi velim. Confer versiones latinas Junii, Tremmelli, Munsteri, et similes cum editione veteri et recepta scribendi et proferendi hujusmodi nomina ratione, que in nostra Vulgata latina observatur; vix ac ne vix quidem intelliges, quinam aut quemnam res illis nominibus significentur; quod non tantum factum est in nominibus propriis hominum, sed et regionum, populorum, fluviorum, urbium; unicum adhuc exemplum addo, nimirum clausulam libelli Ruth, que in nostra Vulgata (1) ita habet: *Hæ sunt generationes Phares: Phare genuit Esron, Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Isai, Isai genuit David*. Hanc clausulam Junius et Tremmellius Calvinistæ ita vertunt: *Hæ sunt generationes Peretz: Peretz genuit Chetzon, Chetzon autem genuit Ramam, et Ram genuit Hammaminadab, Hammaminadab autem genuit Naschomem, et Naschomem Salmonem, Salmon autem genuit Bohazam: et Bohaz genuit Hobudem, Hobud autem genuit Iischaim: et Iischai genuit Davide*. Sed satis de his.

Coll. III. Cum toti christiane antiquitatæ, et universi Patribus tam græcis, quam latinis, et communis omnium Christianorum veterum sensu et consensu hec novitas (scilicet nomina propria in sacris litteris contenta, in idiomate græco aut latine, aut alio à lingua hebraicæ distincte scribendi aut pronuntiandi juxta morem novellorum hebraizantium) adverteret, jure optimo vel hoc solo nomine à nobis exploditur; præsternit quia jam ante exortum christianismus eadem novitas septuaginta Interpretibus prorsus erat incognita, qui hebraicæ et græci lingue perittissimi, procul dubio non ignorabant, quomodo nomina propria originaliter hebreæ, si in aliis linguis, e. g., græcam (id est de latinità) vertenda essent, scribenda et effendenda sint. *Nam quod post tot annos, in imo secula, quidam nuperriini Hebreiste et Rabbinisti eos accusant, quasi nec hebreicæ, nec græcæ satis docti, id, inquit Gretserius, loc. cit., aperitor est calumnia, quam ut refutationem mereatur, et solo risu, solisque sibi digna.* Idem auctor additæ auctoritate septuaginta Interpretum, ipsum quoque Zwinglium, quantumvis novatorum maximum, non parum movisse, quò minus peregrinari illam novellorum hebraizantium pronuntiationem approbat.

Omnibus ergo persensis nomina propria originaliter hebreæ scribenda et pronuntianda sunt iuxta consuetudinem septuaginta Interpretum, et nostræ Vulgate latine. Aut numquid cogendi Christiani, ut non amplius cum Apostolis et Evangelistis Servatorum nostrorum appellant *Iesum*, sed *Jehoschua*, neque amplius dicant: *Ave, Maria, gratia plena*, sed cum Pagano pronuntiant: *Ave, Miriam*, etc? Verum audiamus.

(1) Ruth. 4, 18 usque ad finem capituli.

ARGUMENTA CONTRARIA.

42. Argum. I. Ipse S. Hieronymus (1) ait: *Diligentem et studiosum lectorem admonendum puto, si tamen scientiæ Scripturarum, et non vanis orationis declamationibus dicatur, ut sciat omnia verba hebraica, et nomina, que in græca, et latini translatione sunt posita, nimirum vetustate corrupta, scriptoriumque vitio depravata; et diu de invenientiis scribuntur invenientiæ, de verbis hebraicis facta esse sarmatica, in modo nullius gentis, dum et hebreæ esse desiderant, et aliena esse non experint.* Eamdem sententiam hic S. Pater confirmat alibi (2) his verbis: *Liber vobis loquer: ita in græcis et latini codicibus hic nominum liber (loquitor de libro Paralipomenon) vitiosus est, ut non tam hebreæ, quam barbara quedam et sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit;* ergo, cùm justa ipsius S. Hieronymus nomina hebreæ in translationibus seu versionibus græcis et latini adeò corrupta sint, merito ea scribenda et pronuntianda sunt, prout in textu originali hebreo scribuntur. — Resp. S. Hieronymus non loquitur de versione septuaginta Interpretum, aut nostra Vulgata latina, sed de aliis versionibus græcis aut latinis, in quibus nomina hebreæ dicto modo erant corrupta et vitia. Nam in posteriori loco (scilicet Praefat. in l. Paralipom.) post verba: *ut non tam hebreæ, quam barbara quedam et sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit, immediatè ita pergit:* *Nec hoc septuaginta Interpretibus, qui Spiritu S. pleni, ea, quæ vera fuerint, transtulerant, sed scriptorum (id est, describentium) culpe adscribendum, dum de emendatis invenientiæ scriptant, et sepè tria nomina subtractis è medio syllabis in unum vocabulum cogunt; vel è regione unum nomen proper latitudinem snamp in duo vel tria vocabula dividunt.* Hiccumque S. Hieronymus doctè monens, eos codices, qui tunc circumfenerant, sive græci, sive latini, multis vitiis foisse depravatos. Non tamen hoc in versu de omnibus asseverat, nec nos de nostri Biblii emendatis (puta, de nostra Vulgata latina) id assere audere debemus. Cum enim ipse S. Hieronymus ex fonte hebreo novam et emendatam versionem latinarum veteris Testamenti conferat, ex qua nostra Vulgata vetus Testamentum potissimum (3) constat, isque etiam in aliis suis scriptis et operibus nomina propria hebreæ scriperit, prout nostra Vulgata latina et septuaginta Interpretes eadem exprimunt, planè pandi non sumus, dum illa nomina propria juxta consuetudinem septuaginta Interpretum, et nostra Vulgata seu ipsius S. Hieronymi scribimus et pronuntiamus.

43. Argum. II. Negari nequit, quid in nominum propriorum pronunciatione septuaginta Interpretes, et

(1) *Commentar. in Ezechiel. cap. 40.*

(2) *Praefat. in l. Paralipomenon, sive (quod idem est) Epist. 108 ad Domitionem et Rogat.*

(3) *Dixi potissimum. Nam Psalterium, libri Sapienæ, Ecclesiasticæ, et Machabeorum in nostra Vulgata non sunt ex versione S. Hieronymi desumpta, sed ex veteri Vulgata seu Italiæ.*

PARS II. SECT. III. DE LIBRO RUTH.

Ruth (cuius adversam primū, dein secundam fortunam exponit) referuntur, plura sunt mirabiliora, et mysteriorum plena. Aliquæ hujus libri auctorem faciunt Ezechiam regem, alii Esdram, alii Samuelem; quæ ultima opinio plures habet patronos, et verior videtur, tum quia Samuel sub hoc tempore vixit, tum quia ipsæ librum primum Regum conscripsit, ad quem, ut mox videbimus, liber Ruth viam sternit.

44. Quæres I: *Cur liber Ruth medius ponitur inter librum Judicium et quatuor libros Regum?* Resp. cum Cornelio à Lap. (1) hoc idèo fieri, quia libellus Ruth est appendix libri Judicium, et manuductio ad libros Regum. Ac imprimitur appendix libri Judicium, non ratione materie, quasi ad publicam judicium, vel populi Israelitæ sub iudicibus historiam quidquam faceret (exponit enim fermè ea duntaxat quæ privatum in Booz ædibus et familiâ gesta sunt), sed ratione temporis, quia Judicum ætate historia Ruth contigit, ut legimus in principio hujus libri Ruth 1, 1: *In diebus unitis iudicis, quando judices præerant, facta est famæ in terra.* Hor itaque sensu liber Ruth est appendix libri Judicium; unde et ab Hebreis illi annectitur. Sed etiam est preludium et quasi manuductio ad libros Regum, quia Davidis genealogiam et originem capitulo recenset, adeoque historię regni Davidici et regum ab eo descendenter veluti preludit.

45. Quæres II: *Cur Elimelech, Ruth. 1, 1, dicitur fuisse de Bethlehem Juda, cum quis filii, ibid. 2, appellaret Ephræti, quasi ex tribu Ephraim?* Equidem nomen Ephræti quandòque in Scripturâ usurpat ad innumeros virum quempiam ex tribu Ephraim (2); sed hic significat hominem è Bethlehem Juda. Vetus enim nomen civitatis Bethlehem erat Ephræta (3), et hoc nomine etiam apud Micheam (4) nuncupatur. In modo idem clarè indicatur in objecto loco Scripturæ (nimirum Ruth. 1, 2). Nam ibi expressè dicitur: *Duo filii (Elimelechi), alter Mahalon et alter Chilion, Ephræti de Bethlehem Juda.* Scriptura enim plurimum canit Bethlehem Juda vocat, ad distinctionem alterius Bethlehem in tribu Sabulon (5).

46. Quæres III: *An filii Elimelechi, natione Iudei, licet acceperint, Ruth. 1, 4 et 15, uxores Moabitides? Eadem quassio redi: An Booz, Ruth. 4, 15, filie nupsert Ruth Moabitidem, cum tamen prohibitum fuerit Hebreis, ne uxores Moabitides ducerent, iusta illud Deut. 23, 3: *Ali Ammonites et Moabitæ etiam post decimam generationem non intrabant Ecclesiam Domini in æternum?* — Resp. cum Ruperto Tuitiensi, filios illorum Elimelechi præ nimia fame in regionem Moabitidem peregrinatos, non lege, sed necessitate excusatios esse à peccato. Juvenes erant; etatis fervor prolixe amor conjugij suadebant; in peregrinâ autem terra response Israeliticæ nulla, sed sola Moabitides. Præte-*

(1) *Praefat. in l. Ruth.*

(2) *Jud. 12, 5. Et Reg. 4, 1. Et 5 Reg. 41, 26.*

(3) *Genes. 35, 19. Et cap. 48, 7.*

(4) *Cap. 5, v. 2, ubi dicitur: Et tu, Bethlehem Ephræta, parvulus es in milibus Juda.*

(5) *Josue 19, 15. Vide etiam Calmet Dictionar. Biblical. v. Bethlehem.*

(2) Num. 38, probat, I, ex auctoritate.

res sperare poterant, successu temporis has ad Iudaicam religionem conversum iri, quo casu (si nimurum mulier alienigena convertetur ad veram, seu Iudaicam religionem) licet Hebrews alienigenas ducere. Tunc enim cessabat ratio legis prohibitiva, nempe perversioris periculum. Unde Deut. 21 expressi permettunt Hebrews, ut, si è captus in bello mulieribus alienigenis cernerent aliquam, quemcum matrimonium inire vellet, fierent ceremoniae quendam, quo erant abjuratio publica prioris false religiosis feminis illius parata, ut ponitur, transire ad religionem Iudaicam; et sic acciperent illam. Accedit, quod etiam pars alienigena non fuerit conversa ad religionem Iudaicam, tamen licet cum illa inire matrimonium in casu raro contingente (1), si sollicit nullum fuit mortale periculum seductionis. Tunc enim iterum cessabat ratio praecipua legis prohibitiva. Unde sicut, e.g., Esther hæc de causa licet inuit matrimonium cum Assero, ita duo illi Elimelchi (videlicet Mahalath et Chelone) eadem de causa licet accepérunt duas uxores Moabitidas Orpham et Ruth, quarum ultima tam parvus erat infesta religione Iudaica, ut eam postea defuncto suo marito Mahalath (2) professa sit, ad Noemi socrum suum dicens (3): *Populus tuus populus meis: Deus tuus Deus meus: Orpham vero, quamvis idolorum cultus nunquam deseruerit, tamen tam bonam et docilem indeolem habuit, ut, mario seu Chelone pariter mortuo, exlare à patria et cum paupere sorori sua Noemi in Bethlehem migrare voluerit, et migrasset, nisi ab hac ad remanendum fuisset persuasa (4).* Itaque duo illi Elimelchi filii licet poterant has Moabitidas ducere, præsertim in regione, in qua, ut supra dixi, nullam Hebrewam poterant nancisci. Adit tamen Calmet (5) merito aliquam imitationem, et dicit, illos nihilominus non debuisse hoc matrimonium contrahere, nisi postquam religiosis veri Dei rudimenta memoratis, uxoris tradidissent, easque impulissent, quantum in ipsis erat, ut inanæ superstitiones suas deserventer.

Hinc facilis iam est responsio ad alterum, nempe de matrimonio Booz cum Ruthia. Licitè enim id Booz inuit: quia Ruth jam erat prosclyta et conversa ad Iudaicatum (6). Præterea lex illa (Deut. 25, 5): *Moabites... non intrabit Ecclesiam Dei in eternum, non de feminis, sed de solis viris intelligenda est. Solum*

(1) Dixi: *In casu raro contingente.* Ordinari enim, et generatim loquendo, respectu Hebreworum in idolatriam tantoper propensorum (si paucos, exceptis), proximum erat seductionis periculum, si ipsi communiter licuisset inire matrimonium cum alienigenis, prout constat ex scelerato consilio, quod Balac dedit regi Balaam, atque ex infelix effectu illius (Num. cap. 21, 14, etc., et cap. 25, 5 et 9). Unde lex (5 Reg. 11, 2) generaliter prohibebat illa conubia, cum illa emplasi: *Certissime enim avertient corda vestra.*

(2) Ruth 4, 10, ipse Booz appellat Ruth Moabitidem uxorem Malalonis, jam defuncti.

(3) Ruth 1, 6. — (4) Ruth 1, 8, 15.

(5) Commentar. in Ruth. 1, 4.

(6) Hoc colligitur ex verbis Ruthae ad Noemi socrum (Ruth. 1, 16) paulo ante citatis: *Populus tuus populus meis: Deus tuus Deus meus.*

enim virorum, inquit Augustinus (1), pro sua sententia citatis I. Numeri 22, 3, culpi fuerat, ob quam poena ista Moabitis inflicta esset. Aliam adhuc causam, cum haec lex de solis viris statuta sit, affert Abuthensis (2) dicens: *Nochab Deus Moabitis concederet lumen honorum, quod aliqui de progenie eorum essent pars populi hebrei, et per hoc intrarent in Ecclesiam Dei;* atque hoc fuissent consecuti, si Moabitæ ad Iudaicatum conversi potuerint accipere uxores de Israelitis, quia filii de progenie patris est. Vicissim, si mulieres Moabitides accepterint ab Israhelitis in uxores, istud non sequitur, quia illi non nominatur de stirpe matrum, sed patrum; immo sic nunquam Moabitæ intrarent Ecclesiam Dei, quia illi mulierum Moabitidarum non erant Moabitæ, sed Judei, cum patres illorum essent Judei; filii autem virorum Moabitarum erant Moabitæ, eti matres illorum essent Hebrewæ.

47. Quæres IV: *An ab suo in Iudaean comitatu Ruth et Orphæ dehortatio, Ruth. 1, 8, etc., non peccavit Noemi?* — Resp.: Evidenter peccasse videtur Noemi. 1^a Quia ex idolatrio illas exire loco bonum erat. 2^a Quia eas iubet in sacerdotum deorum tenetibus persistare, neque a vanâ desciscere superstitione. Nam de redditu non in Moabitidem modo, sed ad eos etiam locutam fuisse Noemi, cum ad Ruth et Orpham diceret, v. 8, 11 et 12: *Reverentiam, patere videbat ex eo, quod, v. 15, Orpham ait, non ad suum tantummodo populum, sed ad deos etiam suos revertit.* Deinde cum hoc ipsum dixisset, diserte ipsi Ruth præcepit, *vnde cum ea, hoc est, ipsam sequere.* Fas quod fecit illa. Illa vero non ad populum modo suum reversa est, sed ad deos etiam. Revertitur igitur eti, non ad illum modo, sed ad istos etiam. 3^a Noemi, his modis magnam Ruthæ et Orphæ ad Deum verum sese convertiendi occasionem eripuit. In Iudea enim tanquam terra divino dedita cultui, inter viros honestos, inter feminas Deum timentes habitarie, magna hominibus non omnino secesserat.

His omnibus tamen insuper habitus illa in dehortatione à Noemi facta, culpam absesse judecunt Abulensis (5), Serarius (4), et alii interpres ex sequentibus rationibus. Quidquid à Noemi dictum est, ad duo revocari potest capitula. Unum est urbanitas, alterum religiosus. Urbanitas erat, non sine, ut Ruth et Orphæ, suā misis (id est, Noemi) causa, è patria, à parentibus, ab amicis et notis in alienam terram (nimur in Iudeam) ad alienos et ignotos emigrarent, sieque pauperiem variisque causis, qui peregrinantes et impenses comitari assolent, subire cogentur. Religious, aut religiosa, certè sapientia erat, præcavere, ne genuina illæ feminæ Moabitidas, si in Iudeam deducerentur, ethnica superstitione suæ scandalo sim illis, aut, si ibidem ad veram religionem converterentur, sed ex inconstantiâ animi, aut, sed ex occurrenti et non sat prævissa in lego Mosaicæ servanda difficultates.

(1) In Deuter. quæst. 55.

(2) Commentar. in Ruth. cap. 4, quæst. 76.

(3) Commentar. in I. Ruth. cap. 1, quæst. 17.

(4) In I. Ruth. cap. 1, quæst. 25.

periculum à fide deficere. Religio Iudaica, ipsique Neomi dedecus paruit. Hinc eadem Neomi voluntati experiri constantiam, proponendo ipsis motiva suadentia, ut in regionem Moabitidem redeant. Cognita autem Ruth voluntate constanti, huic non amplius suscit, ut in patriam suam redeat, Ruth. 1, 18. Unde Rabbi Abahu, aliqui Rabbinis teste Serarius, loc. cit., ex hoc Neomi facto probant, sollicite discutendum proscelytorum, antequam ad sacra, Deinde gentem ad militantum, animos. Invidi videtur in Christiano quoque religiosis aditū ea, quae illis difficultaria sunt, catechumeni proponi, ut etiam alique etiam expendant, non servare illa velint. Verbi causa, an abjuratione Saïana, mundum, ejus pompa et illecebras? An Ecclæsis legibus morem gerere, summumque hiujus in terris visibile caput, fonsficum maximum agnoscerē? An una uxore contentum, christianam vitam traducere, et similia, que aut personæ, aut loci postulant. Ex his jam facile erit, ad ea, quae supra contra memora Noemi facta objeccta sunt, respondere. Nam

Ad primum, bonum quidem esse, ex idolatriaco exire loco, dum benè id, dum ad eum redeundi non est animus; aliquo fixum ratumque manet illud (1): *Melius erit illis, non cognoscere viam justitiae, quam post agitacionem, retrorsum converti, ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.* Et illud S. Augustini, in psalm. 50, conc. 2: *Pejus vivunt mali in sacramentis meis, quoniam qui ad illa nunquam accesserunt.* Ad secundum: Quando Noemi ad Ruth dixit, cap. 1, v. 15: *En reverso est cognata tua (nempe Orpha) ad populum suum (id est, in regionem Moabitidem), et ad deos suos, vade cum ea, non iussit, Rutham ad deos redire, sed tantum permisit; immo illud, vade cum ea, refert Abulensis, quest. 17, tantummodo ad populum, non ad deos, ita ut duxat sensu sibi: Vade cum ea ad populum tuum.* At etiam hæc verba referantur ad deos, non obest, dummodo permisivæ verba a summatu, quemadmodum illa Joan. 15, 27: *Quod facias, facit tuus. Permissionem verò hanc suam imperativis et suasoriis quodammodo verbis Ruthæ pronuit Noemi, ut sic illus exploret accurritus animum et constantiam.*

Ad tertium, Noemi dehortatione illa Ruthæ et Orphæ non eripiunt occasione sese convertendi ad Deum verum, sed idè hæc suæ natus a peregrinatione in Iudeam repellebat, ut earum expiscatur ac intelligeretur animum, ardorem et constantiam; atque hæc in Ruth dūdum vidi, labens ac laxa Bethlemiticam ei professionem annuit; neque dehortatorum addidit verbum ullum amplius. In terram igitur eas sanctam, ait Serarius, adducere optabat Noemi; sed si bone constantiasque mentis essent, idque indegar ipsa, et omnino, quantum fieri possit, intropiscere satagebat. Corollarium. Quando Noemi (2) ad Ruth et Orpham iterato dixit: *Revertimini, filiae mee, ex virtutis meum?... Revertimini, filiae mee, et abiit, non positivè*

(1) S. Petri 2 Epist. 2, 21.

(2) In Ruth. 1, 11 et 14.

(1) Lib. 5 de Fide, c. 5.

(2) Ipse Booz scrivit, Rutham esse feminam insignis castitatem et virtutis. Hinc (Ruth. 5, 8 et 11) ad eam dixit: *Benedicta... es à Domino, filia... quia non es secta juuenes pauperes, sive divites. Noli ergo mettere, sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim onnis populus, qui habitat intra portas urbis meæ, mudierem te esse virtutis.*

(3) Ruth 4, 21 et 22. Item Matth. c. 1, et Luc. c. 5.

(4) In c. 1 Matth.

imperfecti: *Cum primum laudatur in ea (Rutha)? dilectio generis Israel? aut simplicitas? aut fides?* Dilectio quidem generis Israel, quia sic desiderabat suscipere filios ex semine Israel, et una fieri ex populo Dei. Si enim communicationem viri desiderasset quasi puerla lasciva, aliquem juvenum potius appetisset. Quoniam autem non lascivae sue, sed religioni satisfacere cupiens fuit, familiam potius sanctam elegit, quam juvenem atatem. Simplicitas autem, quia ultrone sub pallium ejus ingressa est, nec cogitavit ne fortè sperneret eam, quasi vir justus lascivam pulchram, aut ne deluderet eam, et quod gravius erat, contemneret delusam, sicut faciunt multi; sed obaudient facta sororis sue consilii fidenter credunt, quod prosperatus fuerat Deus actum ipsius, sciens conscientiam suam, quia non libido ad hoc eam compulerat, sed religio erat hortatrix. At

Oppones: Ipse S. Ambrosius loc. cit. de hoc facto Ruth ait, *id non sine pudore et horrore posse legi: ergo Ruth non potest excusari.* Resp.: Hic S. Peter hoc dicit quidem, si historia Ruth precisè secundum litteram, et secundum depravatum communemque hominum morem, quo talia fieri solent, intelligantur; non autem si Noëmi et Rutha dicta et gesta secundum finem bonum et rectum, secundum quem dicta et gesta sunt, alias circumstantias haud prohibitas considerantur. Verba enim S. Patris loc. cit. sunt hec: *Historia (Ruth) simplex, sed alter mysteria. Aliud enim gerebatur, aliud figurabatur. Nam si secundum litteram sensum torqueamus, propè quidam pudor et horror in verbo est, si ad communitione corporeæ consuetudinem sentientem intelleguntque referamus. Designabatur autem futurus ex Iudeis (ex quibus Christus secundum carnem), qui proximi sui, hoc est, populū mortui, semen, doctrinæ coelestis semine suscitare.*

Instabis: Quandò Ruth obsecuta consilio Noëmi, ad pedes Booz dormientis adrespsit, cum rogavit, c. 3, v. 9, *ut expandere pallium tuum super famulam tuam.* Quid est haec aliud, quam allucere ad fornicationem? — Resp.: Haec non fuit invitatio ad fornicandum, sed modesta verecunda petito conjugii. Unde verba illa: *Expande pallium tuum super famulam tuam, Paraphrasis Chaldaica ita verit: Vocetur nomen tuum super ancillam tuam, ad accipendum me in uxorem.* Erant nimis verbâ illa, *expandere pallium,* etc., quoddam proverbium, quo Ruth implorat Booz protectionem ac tutelam, non qualemcumque, sed maritalem, que uxori à marito debetur. Apud Judeos enim, cum sponsus fidem promittit, sponsus partem vestimentum sui solet imponere sponsō; quod Vatablus, Serarius, Tirinus aliqui interpres (1) studiosè observant. Itaque Ruth non procaciiter et lascivè se in-

(1) In eundem libri Ruth locum.

sinnuavit in thorum dormientis sed modestè, ac ingenuè rei justissima desiderium ostendit. Cum enim panperima esset, ac omnibus relicis exultatum venisset, et primi sui mariti Mahalonis jam defuncti semen per novum matrimonium cum illius propinquo initum resuscitandum esset; ejus partes erant, ut conjugium cum Boozo Mahalonis propinquo et viro divite sibi procuraret. Etsi ergo hic aites intercesserint, ac leonina, nil aliud tamen præter nuptias secundum legem inuenias, spectabatur. Lictum autem est, ut docet S. Thomas (1), hujuscemodi quibusdam signis et honestis significacionibus ad matrimonium incedundum invitare. Sed

Inquies: Adjuncta et loci, et nocturni temporis, etc. debuisse suspicionem periculi movere.—Resp.: Noëmi, ut jam supra indicavimus, cum atatem grandevam, cum Rutha virtutem et continentiam sumum reputans, tuto sperare potuit, consilium suum honestè executioni dandum.

Diccs: Saltem in eo peccarunt Noëmi et Ruth, quod illi susterit, haec verò illius suauis matrimonium petierit cum Boozo incedendum, cum tamen alius propinquor esset, qui juxta legem (2) habebat ius incedendi matrimonium cum Rutha, ad resuscitandum semen defuncti Mahalonis primi Rutha mariti. Cum enim Ruth a Boozo nuptias petisset, iste ultrò fassus est esse alium propinquuorem, qui jus haberet eam ducendi, dicens, Ruth. 5, 12: *Nec abuso me propinquum, sed est alius me propinquior.* Ad haec replicant insignis interpres Serarius (3) respondet ac dicit, hanc alterius maiorem propinquitatem tunc ignorasse Rutham, ipsamque fortassis Noëmi. Vel si eam sciebat hec, ejus tamén haud memor erat; vel si erat, prævidebat id quod comprobavit eventus, cap. 4, 6, eam alterius illius propinquu vel duritiam vel fastum esse, ut, etiam si pateretur, recusaret tamē et aspernaret pauperculæ Ruth conjugium. Ita Serarius. Addi potest, quod Noëmi præterea crediderit, illum alterius propinquum Boozi reverentia facilimè inducendum, ut cederet iure suo.

Corollarium. Expensa tota Ruthae et Noëmi historia luculentè clarescit, ab eis omni sapienter, temperanter et ad leges honestas hic dicta et gesta esse; quamvis carnalibus, si adolam litteram attendant, alter appareat. Paucis: *Quemodmodum castis omnia casta, ita impudicis philosophis sunt omnia impudica (1).*

(1) 2-2 quest. 154, a. 4, et quest. 169, a. 2.

(2) Deut. 25, 5; vide etiam Bonfrerii Commentar. in hunc locum.

(3) In l. Ruth. c. 5, quest. 9.

(4) *Votairias*, quo spureo rem scriptorem vix apud Ethnices invehi, indicat in *Lexico Philosophico, art. Ezechiel*, etiam verba communissima, quibus in libro Ruth, cap. 4, v. 15, res matrimonii indicatur. Vide Cl. Guenée, *Lettres de quelques Juifs*, etc., tom. 1, pag. 135 et 146, edit. Par. an. 1821.

Pars iii.

LIBRI IV REGUM, II PARALIPOMENON, ET II ESDRAE.

Ne turberis, dilecte, neque potes sacram Scripturam sibi ipsi alicubi adversam: sed disce potius dictorum veritatem, et tenens diligenter illius doctrinam, obtura aures illis contraria dicentibus. (S. Chrysostomus, homil. 4 in GENES.)

SECTIO I.

DE QUATUOR LIBRIS REGUM.

Quisnam horum librorum auctor fuerit, certò non constat. Communis ferè sententia est, liberum primum a Samuel esse conscripsum usque ad caput 23, ubi de ipsius morte agitur; ab hoc autem loco usque ad finem libri secundi auctores esse Nathan et Gad Videntes, id est, Prophetas; tertii vero et quarti libri Esdras, vel Jeremias. Alii, inter quos est Sanctius (1), putant, reges Israel et Juda habuisse, qui quod singulis diebus dignum videbatur publica memoria, in annales referunt; Ezechiam vero regem, aut eo juvente alios ex his annalibus concinnasse se in ordinem redigisse hanc regum historiam, prout hodie in 4 libris Regum extat. Porrò, ex quatuor hisce libris, priores duo ab Hebrewis vocantur *liber primus* et *secundus Samuels*, haud dubiè, quia Samuel est libri primi auctor; posteriores vero duo libri, qui a nobis nominantur *liber tertius* et *quartus Regum*, ab Hebrewis vocantur *liber primus* et *secundus Regum*. Ceterum synopsis horum quatuor librorum est sequens. Liber 1, capitibus triginta et uno, describit vitam Heli Pontificis, virtutes et gesta Samuels, electionem Saulis, gesta Davidis et Jonathae. Liber 2, capitibus viginti quatuor, recenset acta Davidis jam regis. Liber 3 et 4 prosequuntur historias regum usque ad captivitatem Babyloniam, nimurum à Salomonis usque ad Sedeniam et Osce, illum Juda, Iudee Israels reges ultimos. Complectuntur autem liber tertius capita viginti et duo; liber vero quartus capita viginti et quinque.

CAPUT PRIMUM.

De libro 1 Regum.

1. Queres I: *Quomodo Elcana, 1 Reg. 1, 1, dici possit Ephraim, quasi ex tribu Ephraim oriundus; cum tamen 1 Paral. 6, 36, aperte dicatur fuisse ex tribu Levi?* Resp.: Vir Ephraim vocatur Elcana, non quod genus duxerit ex tribu Ephraim (nam erat ex tribu Levi), sed quia habitavit in monte Ephraim, et in civitate leviticâ Ramâ (2), sitâ in tribu Ephraim, natus erat et educatus. Quo modo in Actis Apostolorum, cap. 2, multi Judei appellantur *Cretes, Arabes*, etc., cù solùm de causa, quod in Cretâ, Ara-

(1) Proleg. I in libros Regum.

(2) Ut hoc melius intelligatur, notandum est, quod tribus Levi in divisione Chaldaicæ non accepterit sordem propriam, uti ceterae tribus, sed per eas sparsa sit, adeoque in his sua habuerit oppida, inter quae erat Ramâ. Vide Cornel. à Lap. Commentar. in 1 Reg. 4, 1.

(1) Commentar. in 1 Reg. 2, 32.

(2) Vide Cornel. à Lap. Comment. in 1 Reg. 2, 50.

(3) 1 Reg. 7, 5. — (4) 1 Reg. 24, 4.

(4) Lev. 16, Josue 22, 10 et 18.